

Żydowski Kraków

2013-03-06

Kraków może się poszczycić wielowiekową tradycją twórczego współistnienia dwóch kultur - chrześcijańskiej i żydowskiej. Tradycją, która mimo bolesnych momentów w historii krakowskich Żydów, jest wciąż żywa i buduje niepowtarzalną atmosferę naszego miasta.

Żydzi przybyli do Krakowa już w pierwszej połowie XI w., prawdopodobnie z Pragi. Szybko stali się istotną dla miasta zbiorowością – z ich handlowych umiejętności korzystali zwykli mieszkańcy, a władcy wawelskiego grodu (m.in. Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło i Kazimierz Jagiellończyk) nie stronili od... zaciągania pożyczek od żydowskich kupców. Zresztą, kontakty pomiędzy królewskim dworem a społecznością krakowskich Żydów nie ograniczały się tylko do finansów, by wspomnieć płomienne uczucie Kazimierza Wielkiego i pięknej Esterki...

Wraz z przeniesieniem, pod koniec piętnastego stulecia, osady żydowskiej z Krakowa na Kazimierz rozpoczął się trwający ponad 150 lat „złoty wiek” krakowskich Żydów. Jeszcze przed 1500 r. wybudowano pierwszą synagogę (dziś zwaną Starą), będącą najstarszą zachowaną bożnicą na ziemiach polskich, a żydowscy kupcy otrzymali liczne przywileje handlowe. To właśnie ten okres w historii Krakowa (i całej Polski) rabin Mojżesz Isserles nazwał *paradis Judaeorum*, rajem dla Żydów.

Pomimo trudnych momentów w historii naszego kraju, takich jak „potop szwedzki” czy okres zaborów, krakowska gmina żydowska przetrwała do czasów wolnej Polski. W dwudziestoleciu międzywojennym odrodziło się jej znaczenie. Kraków był wtedy miastem tolerancji i współistnienia Polaków i Żydów – w 1939 r. mieszkało tu ponad 60 tysięcy Żydów, a krakowska gmina była czwartą w Polsce pod względem liczebności. Spokój ten przerwał wybuch II wojny światowej.

Czas wojny to dla żydowskich mieszkańców Krakowa okres represji ze strony hitlerowskiego okupanta. W 1940 r. przymusowemu wysiedleniu poddano $\frac{3}{4}$ Żydów, a w niespełna rok później pozostałych 17 tys. osób przesiedlono na specjalnie wydzielony teren getta, na którym wcześniej mieszkali 3 tysiące Polaków – obliczono, że na jedną osobę przypadały tam zaledwie 2 m². Jeszcze w 1942 r. do obozów koncentracyjnych wywieziono z getta $\frac{2}{3}$ jego mieszkańców. Pozostałych przesiedlono w marcu 1943 r. do nowoutworzonego obozu pracy przymusowej w Płaszowie, gdzie wielu z nich zmarło. Ci, którzy przeżyli, trafili do obozów zagłady.

Szacuje się, że Holocaust przetrwało zaledwie 3 tysiące krakowskich Żydów. Tysiąc z nich uratował niemiecki przedsiębiorca Oskar Schindler, którego historia stała się kanwą powieści „Lista Schindlera” autorstwa Thomasa Keneally’ego, a następnie filmu pod tym samym tytułem, w reżyserii Stevena Spielberga. Wielu pomógł Tadeusz Pankiewicz, właściciel położonej na terenie krakowskiego getta Apteki Pod Orłem, a także dziesiątki innych krakowian. Większość ocalonych wyemigrowała po wojnie do USA i Palestyny. Dopiero po 1989 r. część z nich wróciła do Krakowa.

Symbolami pamięci o bolesnej przeszłości, stały się m.in. marcowy Marsz Żywych (organizowany w rocznicę likwidacji getta) oraz stała wystawa „Kraków. Czas okupacji 1939 – 1945” w Fabryce Schindlera (oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa). W marcu br. zostanie również otwarta nowa ekspozycja poświęcona historii getta, którą będzie można

**Magiczny
Kraków**

oglądać w dawnej Aptece pod Orłem.

Ale współczesny żydowski Kraków to również tętniący życiem kulturalnym Kazimierz, w którego licznych kawiarenkach i barach do późnych godzin nocnych rozbrzmiewa – często grana na żywo – muzyka. To także przyciągający uczestników z całego świata Festiwal Kultury Żydowskiej.

Zapraszamy do poznania historii, kultury i tradycji żydowskiego Krakowa.

Na podstawie: „Encyklopedia Krakowa”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Kraków 2000, „Kraków – czas okupacji 1939 – 1945, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2010